

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

52-2

Brno 2011

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 52

Volume 52

Číslo 2

Issue 2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial Board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Rutt kay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Jiří Juchelka, Soňa Klanicová, Olga Lečbychová, Marián Mazuch,
Ladislav Nejman, Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela

Technická redakce, sazba
Technical Editors, typography

Pavel Jansa

Software
Software

Spencer Kimball, Peter Mattis, GIMP Development Team 2008: GNU
Image Manipulation Program, 2.6.1
GRASS Development Team 2008: Geographic Resources Analysis
Support System, 6.3.0
Kolektiv autorů 2008: Inkscape, 0.46
Kolektiv autorů 2005: L^AT_EX 2_ε

Fotografie na obálce

Adresa redakce

Adress

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i
Královopolská 147
612 00 Brno
IČ: 68081758
E-mail: pv@iabrno.cz
Internet: <http://www.iabrno.cz>

Tisk
Print

Azu design s.r.o.
Bayerova 806/40
602 00 Brno

ISSN 1211-7250

MK ČR E 18648

Vychází dvakrát ročně

Vydáno v Brně roku 2011

Náklad 450 kusů

Časopis je na seznamu neimpaktovaných recenzovaných periodik vydávaných v ČR.

Copyright ©2011 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. and the authors.

Obr. 127. Zlín-Štípa. Kamenné základy nedostavěného klášterního komplexu.

Abb. 127. Zlín-Štípa. Steinfundamente des unvollendeten Klosters.

hem výkopů byly obnaženy kamenné konstrukce u S i J stěny kostela, které měly sloužit jako základy ke stavbě klášterních budov. Díky výzkumu se ukazuje, že záměrem Albrechta z Valdštejna a jeho architektů bylo vybudování komplexu podobné dispozice, jakou známe v případě karuziánského kláštera ve Valdicích u Jičína.

Ivan Čižmář

Resumé

Zlín (Stadteil Štípa, Bez. Zlín), Liebfrauenkirche. Neuzeit. Kloster. Rettungsgrabung.

ZNOJMO (OKR. ZNOJMO)

Hradiště sv. Hypolita. Středohradištní, mladohradištní období. Pohřebiště. Záchranný a předstihový výzkum.

Před zahájením pravidelné výzkumné sezóny roku 2010 byly na Hradišti hlášeny pouze dva drobnější terénní zásahy, které vyžadovaly záchranný archeologický výzkum. Oba byly situovány k samému V okraji nedávno objevené centrální nekropole.

Prvním byla výstavba garáže a sklepa stavebníka Karpíška v S terase, jen přibližně 12 metrů od prvních zachycených hrobů pohřebiště pod rodinným domem manželů Šobových (Klíma 2008, 451-454). Poloha místa v ZM ČR 1:10 000 (list 34-11-21) je dána souřadnicemi od Z a J s. č. 229/93. Závěr terasy se zde poměrně ostře sklání k V, kde jej téměř kolmo protíná stará úvozová cesta, vedoucí po skalním podloží. Vysoký břeh terasy tvoří poměrně mocná návěš spráše, navíc ještě umocněná výhozem hlíny z prostoru cesty. Nálezová situace tak byla v prvních několika metrech dosti porušená. Prostor nás však velmi zajímal, neboť přímo sousedil s rodinným domem manželů Karpíškových, při jehož výstavbě a bagrování základů nebyla v roce 2000 ze strany stavebníka dodržena dohodnutá pravidla archeologického dohledu. Tentokrát jsme však pečlivě a od počátku bagrování dohlíželi na práci stroje, který odebíral hlínu z roviny cesty do terasy v šíři 4 m a

v délce 12 m. V J polovině skrývané plochy lžice bagru narazila na kamenné seskupení, jakoby část zídky, která tvořila okraj nevýrazného objektu, zasahujícího pod J profil. V tmavším záspy se častěji objevovaly uhlíky spáleného dřeva. Vyzvedli jsme rovněž nepočetný střepový materiál převážně mladohradištního stáří. Na hrobový zásep, případně přímo kostrový hrob blízkého velkomoravského pohřebiště jsme však nenarazili.

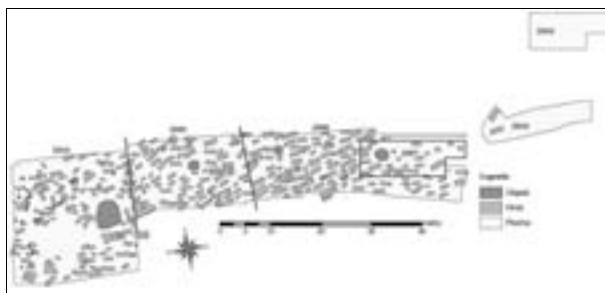
Druhý drobný záchranný výzkum byl od předchozího vzdálen jen několik metrů JZ směrem a bylo nutno jej provést v souvislosti s rozšířením příjezdu k novostavbě domu manželů Šobových a odebráním části vysokého břehu terasy. Místo se nalézalo v těsném sousedství plochy skryté r. 2007, kde vlastně výzkum velkomoravského pohřebiště začal. Poloha místa v ZM ČR 1:10 000 (list 34-11-21) je dána souřadnicemi od Z a J s. č. 228/91. Nálezová situace zde byla opět i zde porušena, ale i přesto se podařilo těsně nad skalním podložím zachytit, prozkoumat a vyzvednout dva velkomoravské kostrové hroby. Předpokládáme, že byly patrně posledními na samém SV okraji nekropole. Oba zmíněné záchranné výzkumy obšáhly prošetřenou plochu 185 m².

K výše uvedeným dvěma akcím se však začátkem července připojila oficiální písemná žádost Mgr. R. Šoby, abychom dle předchozí dohody ve výzkumu pokračovali na jeho parcele dále Z a JZ směrem. Poloha místa v ZM ČR 1:10 000 (list 34-11-21) je dána souřadnicemi od Z a J s. č. 222/95. Tím byly jasně dané hlavní cíle celé výzkumné sezóny, což také plně odpovídalo doporučením loňské archeologické komise i našim záměrům – prověřit v ZV ose rozsah velkomoravské nekropole. Výzkum další části velkomoravského pohřebiště tak byl zahájen 5. 7. 2010 a s několika menšími přestávkami pokračoval až do konce září (obr. 128). Zcela záměrně jsme s dokončujícími pracemi čekali na, vlhčí období, kdy se v terénu na skryté ploše zřetelněji projeví mnohdy téměř neznatelné záspy několika posledních hrobových jam. Při tomto postupu nám tak nemohly uniknout žádné hrobové celky. Hlavní výzkum byl značně náročný, komplikovaný celkem pětinasobným zaplavením plochy a hrobů, které překryla vždy minimálně 15 cm mocná vrstva bahna. Přes problémy se stále opakovaným začišťováním a odstraňováním naplavených nánosů se pozornou a pečlivou prací podařilo eliminovat škody a výzkum úspěšně dokončit. Situace na zkoumané části pohřebiště se od minulých let výrazně změnila. Návěš spráše na ploše, pouze s výjimkou JV cípu a J pásu, zcela vymizela a většina hrobů zde byla již zasekána do zvětralé skály. Výzkum totiž pokryl prostor oblého zlomu návrší a zde od severu k jihu probíhajícího nevýrazného skalního hřbítku, který byl v S zářezu terasy jasně po staletí odorován. Radlice pluhu tu v pásu až tří metrů obracela jen 22 cm mocnou vrstvu hlíny a současně odkrajovala rovněž povrchovou část zvětralé podložní skály. Při obnažení podloží jsme museli konstatovat, že zářez ve skále při S patě terasy je rovněž 20 cm hluboký a plocha skály nese rovnoběžné hlubší a dlouhé rýhy, souhlasně orientované s terasou, tedy stopy po práci radlice pluhu. Bylo tak zcela evidentní, že v těchto místech budou mělčí hrobové celky zcela zničeny a hlubší porušeny. Navíc se vlastní úložné podmínky v drolivé skále staly hodně nepříznivými jak pro samotné kosterní ostatky, tak

také pro veškerý hrobový inventář. V řadě hrobů se proto kostra téměř nedochovala, kosti se rozpadaly. Stejně tak železné předměty bylo možno vyzvednout pouze v korozi zcela poničených zlomcích. Pozornost na sebe vázal SZ roh skryté plochy, který byl vymezen několika většími a nepravidelnými kúlovými jamkami, zahlubujícími se 10–20 cm do podložní skály. Na SV straně vytvářely pravoúhlé nároží. Jejich význam však zatím, vzhledem k omezené ploše skryvky, uniká. Tuto situaci bude třeba v příštím roce sledovat, dořešit a interpretovat. Může se totiž jednat o zachycenou část většího objektu opřehného o kúlovou kostru, nebo případně také o SZ okraj ohraničeného pohřebiště ve vstupem. Tuto představu by mohla podporovat celá nálezová situace dále od zmíněného místa JV směrem. V tomto prostoru, jakoby v užším koridoru, je minimum hrobů, více prázdných jamek a navíc i dvě velké plochy naprosto prázdné, bez hrobů. Jednu z nich, tu východní, kryla světlá a poměrně pevná krusta, rozprostřená do téměř pravidelného, přibližně čtvercovitého tvaru. Její původ a charakter pomohl určit geolog Jihomoravského muzea ve Znojmě dr. Šmerda, který si odebral vzorky a podrobil je v muzeu analýzám. Dospěl k závěru, že krusta o dvou samostatných vrstvách je zbytkem kvalitní vápenné malty a vznikla nejpravděpodobněji jako pozůstatek po míchání této malty na vymezené ploše terénu. K určení jejího stáří posloužila nálezová situace, která dokladovala přímou vazbu kry na dva velkomoravské hroby, do jejichž zásypu svým okrajem malá část kry pronikla a byla zásypem porušena. Nálezová situace zde byla natolik zajímavá, že jsme ji podrobně konzultovali v kolektivu odborníků při jednání archeologické komise dne 30. 9. 2010, následně ještě podrobně prošetřili, přesně zdokumentovali a odebrali velký soubor vzorků. Ten ještě znovu podrobíme analýzám. Zatím se proto k významu a interpretaci zajímavého zjištění nebudeme vyjadřovat. Počkáme na další výsledky šetření, a také na situaci v terénu, která se v sousedství kry otevře JV směrem při připravovaném budoucím výzkumu. Konečně je třeba také zmínit ještě jednu zajímavou odlišnost mezi zkoumanými hroby v roce 2008–2009 a prošetřovanými hroby r. 2010. Ve dříve prozkoumaných hrobových jamkách, zahlubovaných pouze do čisté sprašové návěje, jsme se téměř nesetkali s kameny. Nyní se nám začaly množit pohřby, obložené v úrovni nebožtíka většími bloky. Materiál je místní, ale kameny byly volné, nepocházely přímo z místa do podložní skály zahlubovaných hrobů.

Z dosud provedené, předběžné analýzy nálezů také vyplývá, že k hrobům, které byly dříve odborníky klasifikovány spíše jako mladé a datovány do mladšího a pozdního velkomoravského období letos přibyly pohřby s nálezy, které lze jednoznačně spojovat i se starším horizontem velkomoravských hrobů první poloviny 9. století.

V rámci základní statistiky lze uvést, že v roce 2010 jsme na prošetřované ploše 585 m² zachytili, prozkoumali a všestranně zdokumentovali celkem 107 kostrových hrobů. Z nich opět část bude podrobena analýzám DNA na Přírodovědecké fakultě MU. Dosud prozkoumaná plocha stále jen malé části pohřebiště dosáhla celkově s výzkumem r. 2010 rozlohy 1620 m², s 341 hroby a 355 pohřbenými jedinci. Z nich bylo 60 % dětí do věku 13 let. Průměrný věk dospělých žen činil 32 let a dospělých mužů

Obr. 128. Znojmo. Plán dosud prozkoumané části velkomoravské nekropole. (digitalizace J. Kováčik).

Abb. 128. Znojmo. Der Plan des untersuchten Teils der zentralen grossmährischen Begräbnisstätte (digitalisiert von J. Kováčik).

42 let. Věkově nejstarší byla žena s bohatou hrobovou výbavou ve věku 75 let. Zajímavý je také počet hrobů s inventářem, kterých jsme zaznamenali 70 %.

Stejně jako v minulých dvou letech byl výzkum prováděn v širší spolupráci s domácími i zahraničními odborníky.

V doporučení, zachyceném v zápisu odborné archeologické komise, se účastníci jednání mj. zcela jednoznačně vyjádřili pro pokračování ve všech záchranných výzkumech a předstihových akcích, a tedy v dalším potřebném zabezpečování archeologické ochrany i dohledu nad kulturním dědictvím na lokalitě a v jejím zázemí, a pro pokračování ve výzkumu pohřebiště především v místech ohrožených stavební činností a také dále Z směrem, s cílem zjištění jeho rozsahu.

Bohuslav Klíma

Literatura

Klíma, B. 2008: Znojmo (okr. Znojmo). *Přehled výzkumů* 49, 461–463.

Resumé

Znojmo (Bez. Znojmo), Hradiště sv. Hypolita – Pöhltenberg. Mittlere und jüngere Burgwallzeit. Gräberfeld. Rettungsgrabung.